

**LIETUVOS STUDENTŲ ARCHEOLOGŲ
MOKSLINĖS KONFERENCIJOS**

Pranešimų santraukos

Vilnius
2012 m. lapkričio 29 d.

Pirmą kartą Lietuvos archeologijos draugija akademinį jaunimą kviečia į mokslinę konferenciją. Taip siekiame sukurti galimybę aukštųjų mokyklų studentams archeologams susipažinti, dalintis idėjomis, keistis nuomonėmis ir patirtimi. Kartu norime sugrąžinti archeologijos mokslui dalelę prestižo, studijoms – ambicijų, paskatinti studentus imtis mažai nepažintų Lietuvos archeologijos temų.

Pirmosios Lietuvos studentų archeologų mokslinės konferencijos dalyviai – 2011–2012 mokslo metų bakalaurai ir magistrai iš Vilniaus ir Klaipėdos universitetų. Jų pranešimai apima laikotarpį nuo senojo geležies amžiaus iki naujųjų laikų epochos, nagrinėja kultūrų kilmę ir raidą, praeities bendruomenes, archeologinius radinius ir reiškinius.

Tikimės, kad šis rudeninis renginys taps tradiciniu, visų laukiamu ir lankomu.

Šarūnas Jatautis
Vykintas Vaitkevičius

**LIETUVOS STUDENTŲ ARCHEOLOGŲ
MOKSLINĖS KONFERENCIJOS**

Programa

Vilniaus universiteto Filosofijos fakultetas, Universiteto g. 9/1
Konferencijų salė (201 aud.)

2012 m. lapkričio 29 d.

9:55–10:00

Konferencijos atidarymas

10:00–10:30

Jaroslav Vabalis (VU)

Brūkšniuotosios keramikos kultūros likimas Lietuvos Užneryje (archeologiniai duomenys)

10:30–11:00

Justina Stankevičiūtė (VU)

Nemunio žemumio srities raida I–VIII a. (laidojimo paminklų duomenimis)

11:00–11:30

Kavos pertrauka

11:30–12:00

Darius Levicki (VU)

Laidosena Žemaitijoje I–IX a. ir jos interpretavimas, remiantis archeomitologiniais duomenimis

12:00–12:30

Žilvinas Montvydas (VU)

Šliktinės lobiai

12:30–14:00

Pietūs

14:00–14:30

Edvinas Ubis (KU)

Klaipėdos pilies XIII–XVII a. keramikiniai indai

14:30–15:00

Ingrida Latvytė (VU)

Gotikiniai kokliai Vilniaus Reprezentacinių rūmų ansamblio teritorijoje

15:00–15:30

Kavos pertrauka

15:30–16:00

Indrė Šimkutė (KU)

XVI–XIX amžių stikliniai buteliai Klaipėdos miesto prekybos ir paslaugų kontekste

16:00–16:30

Mantas Daubaras (VU)

Alytaus kapinyno suaugusių žmonių populiacijos traumatizmo charakteristika

16:30–17:00

Motiejus Kėrys (VU)

Bažnytinė archeologija Lietuvoje

17:00–18:00

Baigiamoji diskusija

Jaroslav Vabalas
VU Istorijos fakultetas, Archeologijos katedra

BRŪKŠNIUOTOSIOS KERAMIKOS KULTŪROS LIKIMAS LIETUVOS UŽNERIJE (ARCHEOLOGINIAI DUOMENYS)

Darbo vadovas: doc. Aleksiejus Luchtanas

Darbo tikslas:

Ištirti Brūkšniuotosios keramikos kultūros (BKK) išnykimą Lietuvos Užnerio dalyje bei įvertinti šios kultūros palikimą naujoje besiformuojančioje Rytų Lietuvos pilkapių kultūroje (RLPK).

Darbo rezultatai ir išvados:

Naujausi tyrimai rodo, kad brūkšniuotosios-grublėtosios keramikos pasikeitimas Rytų Lietuvoje įvyko gana greitai (II–III a. sandūroje), tai susiję su žmonių pasikeitimu. Todėl BKK gyvavimas buvo grubiai ir gana greitai nutrauktas. Datuojamų radinių analizė liudija, kad Nemuno ir Neries tarpupyje bei kiek labiau į šiaurę nuo Neries BKK išnyksta iki II a. antros pusės. Tik kai kurie atskiri, labiausiai į šiaurės rytus nutolę objektai dar naudojami III a. Sinchroniški pokyčiai vyksta ir vakarinėje Baltarusijos dalyje, kur BKK gyvenimas nutrūksta jau II–III a.

Kultūros išnykimas vyko ne kaip jos vidinės raidos išdava. Tai lėmė etninės sudėties pasikeitimas. Vos išnykus BKK paminklams, jų vietoje iškart arba greitu metu iškyla naujos atviro tipo gyvenvietės su grublėtąja keramika. Dalis piliakalnių atstatomi naujos kultūros nešiotojų, kituose ilgą laiką visai negyvenama.

Rytų Lietuvos pilkapių atsiradimas II a. antroje pusėje – III a. sutampa su BKK gyvenviečių išnykimu bei naujų gyvenviečių įsikūrimu. Todėl III a. reikia laikyti ne vėlyvuju BKK etapu, o RLPK pradžia. Sprendžiant iš ankstyviausių pilkapių turinio, laidojimo pilkapiuose tradiciją lydėjo intensyvus jotvingių genčių (iš pietų) ir Šiaurės Lietuvos pilkapių kultūros atstovų (iš šiaurės) veržimasis į BKK Užnerį.

Būtent šių svetimų genčių migracijų bangos privertė BKK gyventojus pasitraukti ar juos asimiliavo. Todėl iš šių dviejų naujų skirtingų kultūrų atstovų, ant vakarų baltų pagrindo, ėmė formotis savita RLPK. Tokioje situacijoje BKK nešiotojų rolė rytų Lietuvos pilkapių etnogenezėje ribota. Todėl galima visiškai pagrįstai teigti, kad BKK nešiotojai nėra tiesioginiai RLPK protėviai, o tėra tik vienu iš jos komponentų.

Tarp BKK ir RLPK nėra kultūrinio perimamumo, todėl BKK žmonės nėra tiesioginiai RLPK protėviai. Tačiau ilgas, apie 200 metų ankstyvosios grublėtosios keramikos su brūkšniavimo žymėmis laikotarpis įrodo vietinio substrato buvimą tarp naujų gyventojų ir verčia atkreipti dėmesį į senųjų tradicijų nenutrūkstamumą bei reikšmingą substratinės kultūros įtaką naujai besiformuojančioje RLPK.

Justina Stankevičiūtė
VU Istorijos fakultetas, Archeologijos katedra

NEMUNIO ŽEMUPIO SRITIES RAIDAI I–VIII A. (LAIDOJIMO PAMINKLŲ DUOMENIMIS)

Darbo vadovas: Linas Tamulynas

Darbo tikslas:

Išskirti ir aptarti Nemuno žemupio srities raidos etapus I–VIII a., remiantis laidojimo paminklų duomenimis.

Darbo rezultatai ir išvados:

Aptarus Nemuno žemupio srities kapinynų paplitimą atskirais laikotarpiais, kapų tipus ir laidosenos bruožus bei įkapes, prieita šių išvadų:

Remiantis kapinynų paplitimu regione atskirais laikotarpiais, išskiriami trys raidos etapai: B₁–C_{1a} periodai (I–III a. pr.) – plėtros, C_{1b}–D periodai (III a. pr. – V a. vid.) – stabilumo, V a. II pusė – VIII a. teritorijos mažėjimo (regresijos).

Tokie laidosenos bruožai kaip griautinių kapų gylis ir duobės dydis, kapuose aptinkami pavieniai akmenys, degėsiai, keramikos šukės bei karstai, nors ir skiriasi atskirais laikotarpiais, tačiau jų kaitos neįmanoma susieti su viso regiono raida. Tuo tarpu akmenų konstrukcijos ir kapų duobės su laipteliais aptiktos tik atskirų laikotarpių kapuose ir siejamos su kaimyninių kultūrų įtaka.

Mirusiųjų erdvinė orientacija laiko tėkmėje kinta nežymiai ir regiono raidoje neatsispindi. Skirtumai pastebėti tarp kapinynų: vyrai dažniausiai laidoti orientuojant galva į šiaurės vakarus–šiaurę, o moterys – į pietus.

Senajame geležies amžiuje mirusieji Nemuno žemupyje laidoti nedeginti, o deginimo paprotys regione vėl pasirodo V a. pabaigoje. Kai kurie pirmieji degintiniai palaidojimai išlaiko dalį griautinių kapų bruožų.

Nemuno žemupio gyventojai palaikė glaudžius ryšius su Vakarų Lietuvos gyventojais, Dollkeim-Kovrovo, Wielbark ir Bogaczewo kultūromis.

Apibendrinus visus duomenis, išskirti penki Nemuno žemupio srities raidos etapai:

1. Kultūros kaitos (B_1 periodas ar kiek anksčiau);
2. Regiono apgyvendinimo (B_2 – C_{1a} periodai);
3. Stabilumo (C_{1b} – D periodai);
4. Regiono konsolidacijos, ekonominio ir kultūrinio pakilimo (V a. pab. – VI a.);
5. Regresijos ir kultūros pokyčių (VII–VIII a.).

Taip pat svarbu pabrėžti, kad ne visų pokyčių priežastys aiškios, jas nustatyti padės tik tolimesni tyrimai.

Darius Levicki

VU Istorijos fakultetas, Archeologijos katedra

LAIDOSENA ŽEMAITIJOJE I–IX A. IR JOS INTERPRETAVIMAS, REMIANTIS ARCHEOMITOLIGINIAIS DUOMENIMIS

Darbo vadovas: prof. Mykolas Michelbertas

Darbo tikslas:

Aptarti senojo ir viduriniojo geležies amžiaus laidoseną Žemaitijoje pagal turimus archeologinius ir mitologinius duomenis. Tikslui pasiekti keliami tokie uždaviniai: 1) Svarstyti, kokie veiksniai įtakojo baltų pasaulėžiūros susidarymą; 2) Pagrįsti mitologų hipotezes, kad baltų žemėse galėjo dominuoti mažiausiai dvi skirtingos pasaulėžiūros: viena susijusi su žemės garbinimu, kita su dangaus kultu; 3) Nagrinėti Žemės Mirusiųjų Motinos klausimą, kuris svarbus nagrinėjamo regiono tikėjimui aptarti; 4) Apibrėžti esminius laidosenos bruožus Žemaitijoje pasirinktame laikotarpyje; 5) Aptarti su ugnimi kapinyno teritorijoje atliekamus ritualus; 6) Siekiant paaiškinti mirusiųjų rankų padėtį bei įkapių išdėliojimo tvarką kape, pasigilinti į archainės sielos sampratą, jos lokalizaciją; 7) Gretinant tautosakos, tikėjimų, papročių ir rašytinių šaltinių medžiagą, išsiaiškinti, kokios, kam ir kodėl į kapus buvo dedamos įkapės, ką jos galėjo simbolizuoti.

Darbo rezultatai ir išvados:

Sakmė apie mitinį Sovijų padeda suprasti, kodėl Žemaitijoje dominavo „gyvojo lavono“ idėja, t.y. mirusieji nedeginti. Mat Sovijus – tai šventikas, į baltų žemes įvedęs mirusiųjų deginimo paprotį ir įvykdęs reformą, kurios tikslas buvo paneigti laidojimą žemėje bei senas tradicijas kelti mirusiųjų kaulus į medžius. Nesudegintas mirusysis atitekdavo Žemės Mirusiųjų Motinai – chtoninei derlingumo bei vaisingumo deivei, kuri priimdavo žmogų į savo įščias (žemę) suteikdama jam galimybę atgimti.

Senojo geležies amžiaus kapai įrengiami netoli vandens, pakilesnėse vietose. Pilkapiai – taisyklingo apskritimo, kartais ovalo formos iš žemės supilti kalneliai, prie kurių suformuoti koncentriniai akmenų vainikai, o jų viduje – inhumuotų žmonių palaikai. Paprotys greičiausiai atkeliavęs iš pajūrio srities I a. pr. Kr. ar I a. pirmoje pusėje.

I–IV a. akmenų vainikai aptinkami pilkapių sampilų pakraščiuose. Dažnai vainikai išorėje turėjo vieną ar daugiau puslankio formos priestatų, kurie praplėtė laidojimui skirtą plotą. Kartais aptinkami du akmenų vainikai – vidinis ir išorinis, iš kurio ėjo vadinamieji vainikų spinduliai – pertvaros. Pilkapių pakraščiuose būta ir akmenų grindinių – takų. Akmuo tiek horizontaliai, tiek vertikaliai žymėjo ne tik kapą, bet ir sakralinę dviejų, gyvųjų ir mirusiųjų, pasaulių ribą. Spėjama, kad akmenų vainikai galėjo simbolizuoti Saulę su aureole arba incestinę Saulės bei Mėnulio santuoką. Tiesa, akmenys dėti ir į patį kapą per visą aptariamąjį laikotarpį, veikiausiai karstui paremti.

Pilkapis galėjo simbolizuoti aukštą kalną, į kurį po mirties turinčios lipti mirusiųjų vėlės. Be kita ko, aukštas žemės sampilas buvo skirtas apsaugai nuo žvėrių, taip pat tai tarsi įspėjantis riboženklis, skirtas svetimoms gentims, ketinančioms įsikurti ant senųjų apmirusių arba užkariautų genčių teritorijų.

Viduriniame geležies amžiuje atsisakoma pilkapių bei iš akmenų krautų vainikų ir pereinama prie plokštinių kapinynų, paprastai įrengiamų šalia buvusių pilkapių arba į juos įkasamų (rytų baltų, Brūkšniuotosios keramikos kultūros atstovų įtaka?).

I–IX a. kapinynuose pastebėta ritualų su ugnimi (barstyta kapo duobė, karstas arba akmenų vainikai). Ugnis arba angliukai galėjo būti atnešami į kapinyną iš netoliese esančių gyvenviečių. Degančioms anglims pasemti naudoti puodai, kurie buvo daužomi ir paliekami kapinyne.

Mirusieji laidoti su įkapėmis: ginklais, darbo įrankiais, geriamaisiais ragais, įvairiais papuošalais. Įkapės priklausė nuo mirusiojo socialinės padėties kolektyve, amžiaus ir lyties. Žirgų aukų dalys (galva ir kojos) aptinkamos tik neeilinių bendruomenės narių kapuose. Spėjama, kad įkapės buvo išdėliojamos pagal trimatį visatos modelį (Gyvybės medžio idėją).

Žemaitijos gyventojai laidoti skobtiniuose karstuose, ir be jų, kartais susukti į drobulę. Dauguma guldyti aukštiełninki, ištiesti, yra palaidotų ant šono. Dažniausiai aptinkami vieno žmogaus griaučiai, nors pasitaiko dviejų, trijų ir net keturių asmenų kapų, kurie siejami su vienos šeimos ar giminės nariais, mirusiais tuo pačiu metu.

Vyrai dažniausiai laidoti ŠV arba ŠR kryptimis, o moterys guldytos į PV ir PR. Mirusiųjų laidojimo kryptis siejama su Saulės ir Mėnulio laidos bei tekėjimo, o kartais ir su Šiaurinės žvaigždės, Mažųjų Grįžulo Ratų azimutu, t.y. dangaus šviesuliais. Mirusiųjų erdvinį orientavimą įmanoma taip pat susieti su laidojimu įvairiais metų laikotarpiais.

Mirusiųjų rankų padėtis aiškinama, remiantis archainės sielos samprata. Pastebėta, kad rankos dažniausiai uždėtos ant tų žmogaus kūno vietų (krūtinės, pilvo, žemiau juosmens), kur įsivaizduojama esanti (gyvenanti) siela.

Žilvinas Montvydas

VU Istorijos fakultetas, Archeologijos katedra

ŠLIKTINĖS LOBIAI

Darbo vadovas: Linas Tamulynas

Darbo tikslas:

Išanalizuoti 1938 ir 1971 m. Šliktinės kaime (Skuodo r.) rastus IX–XI a. dirbinių lobius bei jų radimvietę.

Darbo rezultatai ir išvados:

Atlikus Šliktinės aukojimo vietoje rastų dirbinių analizę, nustatyta, jog lobiai, pagal juose rastų daiktų tipus ir medžiagą iš kurios jie pagaminti, yra labai diferencijuoti. Pirmąjį Šliktinės lobį sudaro daugiausia geležiniai ginklai, antrojo lobio pagrindas – žalvariniai papuošalai. Remiantis šių dirbinių paplitimu ir chronologija Vakarų Lietuvos kapinyuose, nustatyta, jog nėra aiškios chronologinės atskirties tarp I ir II Šliktinės lobių. Nemaža tikimybė, jog šie lobiai galėjo būti vienalaikiai.

Išanalizavus pavienių dirbinių morfologinius požymius, pagal kuriuos būtų galima nustatyti tam tikrus ritualinius veiksmus, nustatyta, jog keli pirmajame Šliktinės lobyje buvę daiktai yra degę, o Šliktinės antrajame lobyje – sulaužyti. Platesnių apibendrinimų šiuo klausimu be specialių tyrinėjimų daryti negalima.

Sprendžiant radinių iš Šliktinės lobių dingimo problemą, buvo prieita išvados, jog Skuodo ir Šiaulių „Aušros“ muziejuose yra saugomi radiniai iš Šliktinės aukojimo vietos. Šiaulių „Aušros“ muziejuje saugomi radiniai buvo įvardinti kaip kilę iš Barstyčių apylinkių ir doc.

Audronės Bliujienės siejami su atskira aukojimo pelkėje vieta. Bakalauro darbe įrodžius šių dirbinių priklausomybę Šliktinės archeologinei vietai ir joje rastiems lobiams, šią hipotezę tenka atmesti ir Barstyčius išbraukti iš autorės pateikiamo aukojimo pelkių sąrašo.

Išanalizavus archyvinis duomenis, pasitelkus 1958 ir 1971 metų aeronuotraukas bei melioracijos darbų, vykdytų Šliktinės kaimo laukuose planus, nustatyta tiksli 1971 m. surasto lobio radimvietė. 2012 m. kovo 26 d., lankantis Šliktinės archeologinėje vietoje pastebėta, jog didžioji dalis saugomos teritorijos yra suarta, o žemės paviršiuje pasklidę archeologiniai dirbiniai. Remiantis minėtais šaltiniais nustatyta, jog šių dirbinių sankaupos buvo apytiksliai toje pačioje vietoje, kur buvo rastas antrasis Šliktinės lobis.

Edvinas Ubis

KU Humanitarinių mokslų fakultetas, Istorijos katedra

KLAIPĖDOS PILIES XIII–XVII A. KERAMIKINIAI INDAI

Darbo vadovas: doc. Gintautas Zabiela

Darbo tikslas:

Išnagrinėti indų technologinę ir prekybinę raidą remiantis Klaipėdos piliavietėje rastų keraminių indų teikiamos informacijos pagrindu.

Darbo rezultatai ir išvados:

Sudarytas Klaipėdos piliavietės keraminių indų katalogas vizualiai atskleidžia sudėtingą keramikos raidą. Katalogo pagrindu buvo sudaryta lentelė, kurioje tam tikros keramikos grupės priskiriamos XIII a. antrosios pusės – XVII a. laikotarpiui.

Labai negausią, bet labai svarbią Klaipėdos praeities tyrimų kontekste keramikos grupę sudaro vadinamieji Paffrath tipo keraminiai indai. Kaip atskleidė tyrimas, šie baltos molio masės indai yra ankstyviausi importuoti keraminiai radiniai Klaipėdos piliavietėje. Jie datuojami XIII a. antrąja puse. Paffrath tipo indų fragmentų teikiamos informacijos pagalba buvo išskirtas ir datuotas ankstyviausias žinomas radinių kompleksas (kultūrinis sluoksnis?) Klaipėdoje.

Kaip tyrimas atskleidė, pačią didžiausią importuotų keraminių indų grupę sudaro akmens masės gaminiai. Iš šių radinių ankstyviausiai yra datuojami vadinamieji proto akmens masės gaminiai. Šie beveik susilydžiusios akmens masės indai yra datuojami XIII a. antrąja puse – XIV a. pirmąja puse.

XIV–XVI a. pirmosios pusės kultūriniuose sluoksniuose dažniausiai randami akmens masės gaminiai iš Siegburg regiono. XIV–XV a. Klaipėdoje kaip ir Baltijos jūros regione Siegburg akmens masės keramika buvo dominuojanti šios rūšies prekė. XV a. į Klaipėdą dar būdavo gabenami indai iš Langerwehe, Raeren ir Aachen regionų. XVI a. Klaipėdos piliavietės sluoksniuose randama akmens masės indų, kurie atgabenti iš Kelno miesto. Tuo tarpu XVII a. Klaipėdos piliavietės kultūriniuose sluoksniuose aptinkami akmens masės indai tik iš Frechen, Westerwald ir Waldenburg keramikos gamybos centrų.

Prie atvežtinių indų grupės yra priskiriami vadinamieji majolikos gaminiai. Šie baltos molio masės indai dengti alavo glazūra Klaipėdos piliavietėje randami XVII a. kultūriniuose sluoksniuose. Buvo nustatyta, kad dalis majolikos gaminių yra importuoti iš dabartinės Olandijos teritorijoje buvusio Haarlem majolikos gamybos centro. Kiti baltos molio masės indai, kurie dengti alavo glazūra, turbūt irgi atkeliavo iš dabartinės Olandijos teritorijoje buvusių centrų.

Pilkos molio masės keraminiai indai sudaro didžiąją dalį keraminių indų XIII a. antrosios pusės – XVI a. pradžios kultūriniuose sluoksniuose. Ši keramikos grupė yra siejama su vietinių puodžių produkcija. Kaip parodė tyrimas, XIII a. antrosios pusės – XIV a. pirmosios pusės pilkos molio masės indams būdingas nevientisas išdegimas. Tai, matyt, atsitiko dėl to, kad Klaipėdą įkūrę Livonijos ordino kariai ir čia atvykę amatininkai neišmanė vietinio molio savybių. Tuo tarpu XIV a. indų degimas tapo tolygus. Apskritai, pilkos molio masės indai atspindi konservatyviausią keramikos gamybos tradiciją, nes per visą aptariamąjį laikotarpį ji kito tik formos požiūriu.

Kitą didelę tyrimo medžiagos dalį sudaro raudonos molio masės indai. XV–XVI a. pradžioje sluoksniuose jie pavieniai ir sietini su importu. Tuo tarpu XVI–XVII a. pradžioje raudonos molio masės indai sudaro didžiąją dalį visų indų, randamų Klaipėdos piliavietėje. XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje Klaipėdos pilyje pradėti naudoti molio konsistencija dengti raudonos molio masės indai. XVII a. jie tapo to meto išskirtinės puošybos namų atributais. Nustatyta, kad dalis šių indų yra importuoti iš Weser ir Werra keramikos gamybos centrų.

Negausią Klaipėdos piliavietės tyrimo medžiagos dalį sudaro šviesiai pilkos molio masės indai. Du tokie indai rasti XV–XVI a. pradžios kultūriniuose sluoksniuose. Manoma, kad jie galėjo atkelti kartu su akmens masės gaminiais iš Reino upės regiono. Kaip tyrimo metu nustatyta, XVI a. tokių radinių skaičius ryškiai išaugo. Yra manoma, kad jie atkeliavo iš Kielcų keramikos gamybos centro. Tuo tarpu XVII a. šios grupės keraminių indų bruožai išlieka tokie patys kaip ir ankstesniame amžiuje.

Ingrida Latvytė

VU Istorijos fakultetas, Archeologijos katedra

Gotikiniai kokliai Vilniaus Režentacinių rūmų ansamblio teritorijoje

Darbo vadovas: prof. Albinas Kuncevičius

Darbo tikslas:

Apžvelgti iki šiol beveik netyrinėtus Vilniaus Režentacinių rūmų ansamblio teritorijoje surastus gotikinius koklius, surinkti ir pateikti detalią informaciją apie juos. Tyrimo uždaviniai: suskirstyti koklius pagal jų vietą krosnyje bei ornamentiką, pabandyti interpretuoti, kaip galėjo atrodyti Vyskupų rūmų gotikinės krosnys, atsekti, iš kur į rūmus atėjo koklinių krosnių mados. Taip pat surasti analogijų vyskupų rūmų gotikiniams kokliams kaimyninių kraštų medžiagoje, įvardinti pagrindines problemas, su kuriomis susiduriama atliekant gotikos epochos koklių tyrimus, apžvelgti Vilniaus Režentacinių rūmų istorinę raidą, pačių rūmų istorinius ir archeologinius tyrinėjimus, pateikti koklių tyrinėjimų istoriją, pagrindines publikacijas, aptarti bendrą koklių raidą.

Darbo rezultatai ir išvados:

Išskirtinė Režentacinių rūmų koklių kolekcijos dalis yra gotikiniai kokliai, kuriuos pagal jų vietą krosnyje galima suskirstyti į kelias grupes.

Pirmoji grupė – ankstyviausieji puodyniniai kokliai. Vyskupų rūmų puodyniniai kokliai buvo gaminti ant žiedžiamojo rato, visi jie neglazūruoti. Vyrauja kokliai su kvadratine, bet pasitaikė ir su apvalia ar keturlapio formos anga.

Gausiausia gotikinių koklių grupė – plokštiniai kvadratiniai kokliai. Tokie kokliai pasižymi panašiomis fizinėmis savybėmis, tačiau skiriasi jų proporcijos, o pagal ornamentiką gali būti skirstomi į herbinius koklius, koklius su alegoriniais-mitologiniais siužetais, biblinio siužeto bei dekoratyvinius koklius. Herbiniai kokliai puošti herbais, gautais iš lenkų didikų Horodlės aktu 1413 m., herbai vaizduojami dvejopai – dideliame arba mažame skyde. Didelė koklių su alegoriniais-mitologiniais siužetais įvairovė, tačiau tik maža dalis šių koklių yra palyginti gerai išlikę, žinomas vienintelis frizinis koklis su chimeros atvaizdu. Įspūdingi ir neblogai išsilaikę yra du biblinio siužeto kokliai su Šv. Stanislovu ir Trijų Karalių apsilankymu. Kiek mažiau surasta plokštinių dekoratyvinių koklių fragmentų su geometriniu ar augaliniu ornamentu, iš jų išsiskiria azūrinių koklių fragmentai. Vyskupų rūmų gotikinių plokštinių kvadratinių koklių kolekcija savo ornamentika artima Vilniaus Žemutinės Pilies rūmų, taip pat Lenkijos kokliams. Iš čia, ko gero, į Vyskupų rūmus ir atkeliavo plokštinių koklių krosnys.

Rūmų gotikinių koklių kolekcija pasižymi įvairios formos, neglazūruotų arba dengtų žalia, ruda glazūra koklių-karūnėlių gausa ir įvairove, kuri liudija, kad Vyskupų rūmuose stovėjusi ne viena gotikinė plokštinių koklių krosnis. Deja, daugelio karūnėlių išlikę vos po vieną ar du fragmentus.

Išskirtiniai yra du karniziniai kokliai, kurių vienas pakankamai gerai išlikęs. Šios grupės gotikinių koklių Lietuvos teritorijoje daugiau neaptikta, analogų jiems nerasta ir užsienio šalių medžiagoje.

XIV a. pastačius pirmuosius Vyskupų rūmus, juos tikriausiai šildė puodyninių koklių krosnys, o pirmosios plokštinių koklių krosnys, ko gero, pastatytos XV a. viduryje. Išlieka neaišku, kokia tvarka tokiose krosnyse mūryti kokliai, tačiau pačios krosnys galėjo būti vieno aukšto kubo formos ar puošnios dviaukštės.

Indrė Šimkutė

KU Humanitarinių mokslų fakultetas, Istorijos katedra

XVI–XIX A. STIKLINIAI BUTELIAI

KLAIPĖDOS MIESTO PREKYBOS IR PASLAUGŲ KONTEKSTE.

Darbo vadovas: doc. Gintautas Zabiela

Darbo tikslas:

Ištirti Klaipėdos mieste rastus XVI–XIX a. stiklinius rankų gamybos butelius, remiantis gauta informacija, įvertinti juos bendrame Klaipėdos miesto prekybos ir paslaugų kontekste.

Darbo rezultatai ir išvados:

Stiklinių butelių tyrimas parodė, jog jų atsiradimas ir raida XVI–XIX a. Klaipėdoje glaudžiai siejasi su Baltijos jūros regione bei Vakarų Europoje vykusia prekyba. Pagal nusistatytus kriterijus buvo atrinkta ir ištirta 14 Klaipėdos miesto istoriniame branduolyje tyrinėtų archeologinių paminklų ir juose rastų 1190 stiklinių butelių fragmentų. Įvertinus stiklinių butelių fragmentus (atskirų elementų formas, ypatybes, matmenis) bei sveikus ar galimus dalinai atstatyti butelius (jų formas ir kitus technologinius niuansus) buvo išskirti 6 stiklinių butelių tipai bei sudaryta jų chronologija. Išgaubto korpuso buteliai (tipas A) datuojami XVI a. II puse. Pusrutulio formos buteliai (tipas B) – XVII a. pabaiga – XVIII a. II puse. Suspausto pusrutulio formos buteliai (tipas C) – XVIII a. I puse – viduriu. Cilindro formos buteliai (tipas D) – XVIII a. viduriu – XIX a. pabaiga. Keturbriauniai buteliai (tipas E) – XVI a.(?), XVII a. I puse – XIX a. pabaiga. Daugiabriauniai buteliai (tipas F) – XVIII a. pabaiga – XIX a. pabaiga. Tyrimo metu nustatyta, jog stikliniai buteliai Klaipėdą pasiekdavo iš įvairių Baltijos regiono ir Vakarų Europos miestų: Amsterdamo, Liubeko, Gdansko, Liepojos, Kolobžego, vėliau Didž. Britanijos ir Prancūzijos ar Švedijos miestų. Be stiklinių butelių kilmės buvo išanalizuota ir stiklinių butelių paskirtis. Priklausomai nuo butelių formos buvo išskirti buteliai, kuriuose pilstytas vynas, alus, džinas, degtinė ir kt. Ištyrus stiklinių butelių radimo vietas paaiškėjo, jog dažniausiai šie taros indai randami koncentruotai, uždaroje struktūroje arba supiltiniuose „šiukšlių“ sluoksniuose. Išanalizavus ir atskirų uždarytų struktūrų turinį padaryta išvada, jog šią radimo aplinką galima būtų sieti ir su paslaugų vietomis tokiomis kaip karčiamos, smuklės, restoranai, vyninės, viešbučiai ar jų aplinka. Tyrimas rodo, jog didžiausią įtaką klaipėdiečių skoniui ir stalo kultūrai padarė ryšiai su anglų pirkliais XVIII a. antroje pusėje – XIX a. pradžioje.

Mantas Daubaras

VU Istorijos fakultetas, Archeologijos katedra

ALYTAUS KAPINYNO SUAUGUSIŲ ŽMONIŲ POPULIACIJOS TRAUMATIZMO CHARAKTERISTIKA

Darbo vadovas: prof. Rimantas Jankauskas

Darbo tikslas:

Remiantis archeologine, paleopatologine ir istorine medžiaga išanalizuoti Alytaus suaugusių žmonių traumų pobūdį, jų pasiskirstymą skelete, galimus lytinius bei amžinius ypatumus.

Darbo rezultatai ir išvados:

Iš visų tirtų 366 vyrų ir 6 greičiausiai vyrų skeletų, 225 skeletuose (60,5%) buvo užfiksuoti 883 traumų požymiai, 69 individai (30,7%) turėjo daugybines traumas. Iš 336 moterų ir 4 greičiausiai moterų skeletų, 118 skeletų (34,7%) buvo užfiksuoti 342 traumų požymiai, 25 individai (21,2%) turėjo daugybines traumas. Iš 5 nenustatytos lyties skeletų, 3 skeletuose (60%) buvo užfiksuoti 8 traumų požymiai, 1 individas (20%) turėjo daugybines traumas. Matome, kad bent 48% suaugusių Alytaus kapinyne surastų individų savo gyvenime buvo patyrę bent vieną traumą.

Išanalizavus traumas išryškėjo, kad vyrai turėjo daugiau traumų, tačiau abiejų lyčių skeletuose vyravo su sunkia fizine veikla susiję traumos. Traumos, tiek vyrų, tiek moterų skeletuose akumuliuodavosi senstant, tad dauguma jų buvo nemirtinos, nors aptikta ir mirtinų.

Didesnioji dalis suaugusiųjų Alytaus individų kaukolės traumų buvo patirtos smurtinių įvykių metu. Ilgųjų kaulų bei šonkaulių traumos buvo patirtos smurtinių įvykių ir kasdinių darbų metu. Galūnių (plaštakų, pėdų) traumų interpretuotinas pasiskirstymas pastebėtas tik vyrų plaštakų kauluose, kur vyravo smurtavimo bei darbo metu patirtų traumų samplaika. Tarp stuburo traumų aiškiai vyravo su sunkiu fiziniu darbu susiję traumos, nors buvo užfiksuotas ir *pirmasis* Lietuvoje archeologiškai įrodytas galvos nukirsdinimo atvejis.

Tiesioginių gydymo įrodymų aptikta tik vienu atveju (trepanacija). Netiesioginiai gydymo įrodymai – sugiję potencialiai gyvybei pavojingi lūžimai. Pabrėžtina tai, kad pavojingos traumos

buvo sugiję, o paprastos traumos retsykliais demonstravo minimalių medicininių žinių trūkumą jų gydymo periodu. Tai galėjo lemti skirtingas gydymo prieinamumas, asmeninio traumą patyrusio žmogaus apsisprendimas nesikreipti specializuotos pagalbos ar skirtingas požiūris į gyvybei pavojingas bei įprastas traumas.

Motiejus Kėrys

VU Istorijos fakultetas, Archeologijos katedra

BAŽNYTINĖ ARCHEOLOGIJA LIETUVOJE

Darbo vadovas: prof. Albinas Kuncevičius

Darbo tikslai:

Darbo tikslai yra du. Pirmasis – apibūdinti bažnytinę archeologiją, naudojant Vakarų archeologijos kontekstą. Antrasis – atskleisti šios archeologijos krypties interpretacijų galimybes, analizuojant septynias bažnyčias Lietuvoje. Darbo uždaviniai: 1) Išryškinti archeologinių duomenų teikiamus privalumus, 2) Pateikti tolimesniems tyrimams naudingus informacijos šaltinius, 3) Apžvelgti tarptautinius šios archeologijos srities pasiekimus, kuriuos būtų galima pritaikyti Lietuvos bažnyčių archeologijoje, 4) Pateikti duomenų analizavimo būdus, nurodant tolimesnes tyrimų gaires.

Darbo rezultatai ir išvados:

Darbe buvo pritaikyti analizės ir komparatyvinis metodai. Analizuojami objektai: Dubingių evangelikų reformatų bažnyčia, Gėlupos kalvinistų bažnyčia, Kernavės senosios bažnyčios, Klaipėdos Šv. Jono bažnyčia, Tauragnų Šv. Jurgio bažnyčia, Trakų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčia ir Vilniaus Šv. Onos ir Barbaros bažnyčia. Bažnyčios analizuojamos XIV–XVIII a. chronologiniuose rėmuose, nagrinėjama jų kaita, architektūrinės formos, konstrukcijos, atkreipiamas dėmesys į fundatorių reikšmę ir jų darytą įtaką bažnyčioms. Nors bažnyčių archeologijoje išskiriami penki bažnytinės archeologijos tyrinėjimų komponentai, darbe buvo nagrinėjami tik du aspektai – esamas pastatas ir pastato liekanų vieta.

Visos bažnyčios analizuotos kaip pavieniai objektai, vėliau palyginti tarpusavyje, sudaryta bažnyčių evoliucijos schema, iliustruojanti tam tikrus dėsningumus. Pastebėta, jog bažnyčių architektūra dažnai priklauso nuo vietovės svarbos tuo laikotarpiu, kuriuo statyta, arba fundatoriaus veiksmų ir įnorių.

Atlikus bažnyčių analizę buvo galima jas suskirstyti į penkis tipus, kurie tolimesnėse šiai temai skirtose studijose turėtų leisti skirti tam tikrų architektūrinių tradicijų regionus, taip pat leisti nustatyti periferijos ir centrų zonas ne tik religiniu, bet ir ekonominiu, politiniu aspektu. Darbe nurodomos bažnyčių duomenų interpretavimo galimybės, pateikiamos tolesnių tyrimų gairės, nurodomos naujos kylančios problemos, taip pat akcentuojamas šaltinių ir mokslinių tyrimų trūkumas.

Bažnyčių archeologijai Lietuvoje atsiveria didžiulės mokslinių tyrinėjimų galimybės.

Konferenciją remia

UAB *Kultūros vertybių paieška*

Konferencijos partneris

Informacija

archeologijosdraugija@gmail.com

8 698 27589,

8 652 43711